

**ZAVOD ZA IZOBRAŽEVANJE IN
KULTURO ČRNOMELJ**
Ulica Otona Župančiča 1
Telefon: 07 30 61 390, 07 30 61 392
E-pošta: info@zik-crnomelj.si

Razvoj
modElov svetovanja
za ranljive skupine

Operacija: RAZVOJ MODELOV SVETOVANJA ZA RANLJIVE SKUPINE

STRUKTURA MODELOV SVETOVANJA ZA RANLJIVE SKUPINE

**Avtor: Peter Kokotec, univ. dipl. teolog,
specialist pastoralne teologije**

Črnomelj, avgust 2009

ZAKAJ?

Ciljna skupina: Romi

Romi so narod, ki živi na ozemlju Republike Slovenije. Tako po zunanosti, kot v načinu lastnega življenja se ločijo od večinskega naroda. Imajo svojo kulturo, svoje običaje in navade. Uporabljajo lasten jezik, ki ga ohranjajo iz roda rod brez pisnih virov. V Romskem narodu ločimo dve skupini Romov – *avtohtoni* in *priseljeni*. Avtohtoni Romi so na današnje ozemlje republike Slovenije prišli pred več stoletji. V nekaj stoletjih bivanja so nomadski način življenja zamenjali za stalni in si zgradili lastna naselja. Priseljeni Romi so se in se še priseljujejo iz različnih koncev Evrope: od Hrvaške, BiH, Kosova, Albanije in Italije. V sedanjem času lahko pričakujemo tudi poskus priseljevanja iz Romunije in Bolgarije, kjer je največ Romskega prebivalstva v Evropi.

Pomemben dejavnik v njihovem življenju je vera (pravzaprav v življenju vsakega človeka, saj je človek po naravi sestavljen in telesa, duha in duše – po Aristotelu), ki je močno oblikovala njihovo kulturo, oziroma so jo prilagodili svojemu načinu življenja. Največkrat prevzamejo (v daljšem časovnem obdobju) vero večinskega prebivalstva. V Sloveniji so to večinoma kristjani, Romi iz Bosne, Albanije in Kosova so večinoma muslimani, zelo majhno število pa je Romov, ki bi se deklarirali kot brez vere. Njihovo razumevanje Boga kot Stvarnika je zelo enostavno. Zanje je Bog stvarnik, tisti, ki jim daje življenje in ga jemlje, tisti, od katerega so odvisni tako v naravi kot v medsebojnih odnosih, enostavno obstaja in je dejstvo o katerem ni treba razpravljati in se pogovarjati. To je tisti Bog, ki je navzoč v monoteističnih verstvih.

Zaradi specifičnosti svoje kulture, vere in življenja so Romi največkrat izolirani od večinskega prebivalstva in predmet pogostih sporov in nestrpnosti. Za takšno stanje je krivda tako na Romski strani, kot na strani večinskega prebivalstva. Po eni strani sami ne dopuščajo, da bi se približali kulturnemu sistemu večinskega prebivalstva, po drugi strani pa jih večinsko prebivalstvo zavrača. Zaradi tega so zelo neizobraženi, še vedno imamo črkovno (osnovno) nepismenost (kar je za Evropo nekaj nepojmljivega), večina Romov pa je funkcionalno nepismena.

Vse to nam kaže, da so ena izmed najbolj posebnih avtohtonih skupin, s katerimi je potrebno narediti skupen korak za lepšo prihodnost sobivanja večinskega in Romskega naroda.

Ciljna skupina: Odrasli s posebnimi potrebami

V Republiki Sloveniji je na različnih nivojih izobraževanja, skrbi in spremljanja za otroke in mladostnike celostno dobro poskrbljeno, saj spadajo v najbolj ranljivo skupino prebivalstva. Družbeni sistem je naravnano tako, da spremlja najbolj nemočne in tiste, ki potrebujejo zaščito.

Težava nastane, ko otrok postane po zakonskih normativih odrasla oseba. Bolj ko postaja starejši in glede na starost vstopa v življenjski cikel odrasle osebe, bolj so posamezniki prepuščeni samemu sebi. Na institucionalni ravni se začne dogajati, da ni več celostno poskrbljeno za starejšega odraslega s posebnimi potrebami ampak se v sistemu izgubi. Ta izguba v sistemu vodi v izolacijo od preostale družbe in okolice, ki se z daljšim časovnim obdobjem pogloblja do osamitve. To so lahko odrasli z duševnimi ali fizičnimi motnjami od otroštva ali pa so se jim posebne potrebe na duševni ali fizični ravni pojavile v določenem življenjskem obdobju.

Ti posamezniki svojih posebnih potreb sami ne zmorejo umestiti v družbeni sistem, postanejo skriti, družba pa ne skrbi več zanje. Zato potrebujejo model svetovanja, ranljivih skupin, hkrati pa ta model potrebuje družba (bližnja okolica starejšega s posebnimi potrebami), ki je dovolila, da se je nekaj takega zgodilo.

Ciljna skupina: Starejši odrasli

Dokler je človek delovno aktiven – v službi do upokojitve, mu ritem vsakdanjega dela narekuje delovna obveznost. V mlajši in srednji dobi je k delovni obveznosti potrebno dodati še (največkrat) družinske (starševske) obveznosti. Po prenehanju delovnih obveznosti nastopi upokožitev, ki je bistvena sprememba za človeka v zreli dobi.

Tej spremembi je treba dodati še drugo spremembo v načinu življenja, ko se (skoraj istočasno) zelo zmanjšajo tudi družinske (starševske) obveznosti.

Že sama starostna doba ni naklonjena spremembam, oziroma je sprejemanje drugačnega načina življenja upočasnjeno in oteženo, večkrat zahteva tudi daljše časovno obdobje. V tem času se začnejo pojavljati tudi starostne težave. Vse to lahko človeka oddalji in osami od družbe in kulture v kateri živi. Res, da je na družbenem področju za starejše dobro poskrbljeno, vendar je vključevanje v različne oblike preživljanja zrele dobe največkrat odvisno od samoiniciative in osebne angažiranosti. To pomeni, da je ponudb za kakovostno preživljanje časa in kakovost življenja veliko, vendar se mora posameznik sam vključevati v te ponudbe. Tega pa nekateri ne zmorejo zaradi različni razlogov (osebnih in družbenih), kljub temu, da v sebi imajo neko željo pa kakovostnem preživljanju starosti. Takšne je treba poiskati in jim pomagati vključevati v lepo preživljanja tretjega življenjskega obdobja

KAJ?

Ciljna skupina: Romi

Kot z vsako skupino prebivalstva, ki je odmaknjena od večine, je tudi s to skupino najprej potrebno vzpostaviti *stik*. Pristop do njih naj bo neobremenjen (to je eden izmed večjih problemov večinskega prebivalstva) in brez predsodkov. Po vzpostavljenem stiku je potrebno dati poudarek na *pozitivnih vrednotah*, ki jih goji romska kultura in je značilna za Rome po vsej Evropi. Te vrednote se počasi izgubljajo, prevzemajo pa se negativne vrednote večinskega prebivalstva. S poudarkom na lastnih vrednotah bo prišlo do pozitivnega zavedanja lastne kulture, ki lahko preživi tudi kot manjšina in v večinskem prebivalstvu zbudi pozitivna nagnjenja do njih samih.

Naslednji korak vsebine je *predstavitev pozitivnih vrednot* večinskega prebivalstva, med katere sodi izobraževanje. Začetni koraki v vsebini izobraževanja so v osnovnih življenjskih stvareh, ki so sicer za večinsko prebivalstvo in kulturo samoumevne. To je osebna higiena, zdravstveno izobraževanje, verska poučenost. Šele po teh osnovnih korakih pride na vrsto izobraževanje v smislu osnovne pismenosti in funkcionalne pismenosti.

Zelo pomembno je sprejemanje in vrednotenje časa v smislu delovnega procesa in prostega časa, ki ga lahko posameznik aktivno preživi. Pri iskanju možnosti za aktivno uporabo prostega časa za Rome obstaja velika pripravljenost sodelovati v aktivnostih, ki imajo v osnovi športni in rekreacijski značaj in so z njimi povezani glede na svetovne trende. Posamezne dejavnosti so sicer zelo priljubljene med Romi, posebej med otroki in mladino, vendar se zaradi socialnih in kulturoloških razlik ter samega sožitja z lokalnim okoljem in prebivalstvom ti otroci skupaj s svojim starši težko ali pa sploh ne vključujejo v te in druge dejavnosti. Tako je eden izmed korakov tudi k vključevanju in integraciji športna aktivnost za otroke in mladino.

Vsa te vsebine naj bodo podajana z veliko potrpežljivosti in postopoma. Vsako prehitevanje ali istočasno izvajanje več vsebin lahko pripelje do odpora pri Romih in posledično do sesutja modela svetovanja.

Ciljna skupina: Odrasli s posebnimi potrebami

Pri odraslih s posebnimi potrebami je potrebno najprej pridobiti *zaupanje* tako teh odraslih kot njihove najbližje okolice. Zaupanje se bo pridobilo s pristnim človeškim pristopom, ki bo temeljilo na razdajanju osebne angažiranosti, ki temelji na spoštovanju, ljubezni, prijateljstvu in ne na služenju, izkoriščanju. To pomeni, da je vsebina modela najprej tisto osnovno človeško sprejemanje odraslih s posebnimi potrebami, drugi korak pa je nudenje osnovne pomoči in učenje osnovnih človeških aktivnosti, ki bodo tem odraslim prva pomoč pri vzpostavljanju stikov z najožjo okolico in kasneje z bližnjo okolico (pri marsikomu bo potrebno predvideti, da bo vzpostavitev stika z najširšo okolico nemogoča, glede na stopnjo njegovih osebnih

potreb in razvitosti). Nadalje model svetovanja prinaša prve korake v vključevanje v okolico na podlagi osebne angažiranosti starejšega s posebnimi potrebami in pomoči svetovalnega tima. Ter vključevanje okolice v življenje starejšega s posebnimi potrebami v smislu sprejemanja.

Ciljna skupina: Starejši odrasli

Pri vsebini modela svetovanja starejšim odraslim je potrebno ločiti dve skupini ljudi te ciljne skupina. Ločitev na dve skupini je pomembna zaradi uspešnosti dela v daljšem časovnem obdobju. Prva skupina starejših odraslih so tisti, ki se jim spremeni način življenja s prehodom v kategorijo starejši odrasli in spremembo načina življenja - upokojitev. Pri tej skupini se svetovalni model začne s pogovorom o spremembi načina njihovega življenja. V takšnih kritičnih trenutkih je potrebno poslušanje in spremljanje na ravni osebnih odnosov.

Svetovanje naj temelji na postopnem vključevanju teh starejših v sam model, v katerega se bodo vključili kot prostovoljci. Pri tem jim je treba ovrednotiti prostovoljno delo, kot aktivni način preživljanja tretjega življenjskega obdobja, ki prinaša nadaljevanje njihovega življenjskega dela ter občutek koristnosti za družbo in okolico. Po vključitvi v prostovoljno delo (na različnih stopnjah in v različnih načinih dela) je potrebno še naprej spremljati te odrasle, saj lahko vsak trenutek postanejo tisti del skupine, ki ponovno potrebuje model svetovanja ob ponovni hitri spremembi življenjskega sloga. Za vse takšne življenjske spremembe in dogodke, kot tudi za različne primere je potrebno imeti pripravljen model svetovanja. To so smrt bližnjega, lastna bolezen ali bolezen bližnjega, psihične težave, onemoglost in pešanje v močeh.

Druga skupina starejših odraslih je pomembna na začetku svetovalnega modela, ko še ni organiziranega prostovoljstva. To so ljudje, ki so že sprejeli način življenja in ga nekako živijo vsak v svoji starosti in danosti. Vsebina prvih korakov svetovanja je v iskanju najbolj pozitivnih delov njihovega preživljanja tretje starostne dobe, ne glede na to kako živijo. Na tej stopnji ne gre za spreminjanje njihovega modela življenja ampak ovrednotenje njihovega vsakdanjika v njihovem načinu življenja. Zavedati se

je treba, da so starejši odrasli nedovzetni za nagle spremembe in uživati v svoj način življenja, ki se ga oklepajo. Ta del življenja je lahko pozitiven ali negativen, v njem pa je potrebno s svetovalnim modelom poiskati pozitivne stvari.

Naslednji korak je spremljanje teh odraslih in jih vključevati v različne aktivnosti, kjer večina ne bo prešla na raven prostovoljstva ampak v kvalitetnejše preživljanje tretjega starostnega obdobja. Pri tistih, kjer se bo odkrila želja po aktivnem vključevanju v prostovoljno delo, pa je pomembno vključevanje in svetovanje in spremljanje.

KDO?

Ciljna skupina: Romi

V začetku modela svetovanja naj začne delo skupina, ki jo vodi nekdo, ki mu Romi zaupajo. Celotna skupina naj si počasi pridobiva zaupanje Romov na podlagi pastoralne dejavnosti skozi katero lahko poteka vse življenjsko učenje. Kljub temu da ne smemo izključevati javnih organizacij in institucij, je vendarle pomembno, da si ta skupina z voditeljem pridobi zaupanje celotne Romske skupnosti, ne samo posameznega kroga ali družine ali klana. To naj bo posameznik, pastoralni delavec ali skupina ljudi, ki so se že v svojem rednem in vsakdanjem življenju pogosto družili z Romi v njihovem okolju na neformalen način izven institucionalnega življenja. To so lahko prostovoljci, ki delajo z romskimi otroki, ljudje ki prihajajo v romsko okolje in tam preživijo nekaj svojega časa, pastoralni delavci.

Pomembno je, da vse stvari delajo zaradi resnične pomoči Romom, ne pa zaradi kakršnih koli osebnih interesov ali zaslužka. Vsi ti morajo biti vodeni in prej primerno izobraženi od strokovno usposobljenih ljudi na več področjih (antropološki, didaktični, psihološki), za katero pa ni nujno, da je na posameznih področjih tudi konkretno povezana z Romi (gre za strokovnjake, ki razlagajo obče stvari s svojega področja).

Voditelj skupine naj bo zaupanja vreden človek, ki se temu delu posveti z vsem svojim razpoložljivim časom in zmožnostim. To delo je naj bo tiho delo v službi človeka saj voditelja v skrbi za Rome zavezuje Božje stvarjenje, v katerem je Bog kot Stvarnik oče vseh ljudi – moških in žensk, ki skupaj ustvarjajo eno celotno družino, to je celotno človeštvo.

Vsak človek je ustvarjen po Božji podobi in sličnosti (prim. 1 Mz 1, 27)¹ in je odsev Boga samega. Če tega v kateremkoli človeku ne vidimo, se oddaljimo od Boga samega. Jezusova največja zapoved ljubezni do Boga in do bližnjega (Mr 12, 30-32) nedvoumno govori o ljubezni do vsakega človeka, torej na poseben način do Romov. Uresničevanja tega poslanstva do Romov prinaša pozitivne stvari v njihovo kulturo.

Ciljna skupina: Odrasli s posebnimi potrebami

Vsakega, ki se bo na začetku vključil v ta model svetovanja je potrebno primerno izobraziti s strokovnjaki, ki so na tem področju strokovno usposobljeni s področja medicine, psihologije, sociale, duhovnosti, fiziologije. Ti strokovnjaki so lahko na začetku tudi nosilci in izvajalci tega modela svetovanja. Ves čas pa jih lahko spremljajo tudi posamezniki, ki se bodo kasneje vključevali v ta model svetovanja in si tako nabirajo izkušnje.

Ciljna skupina: Starejši odrasli

Ta model svetovanja naj vključuje tako strokovne sodelavce kot tudi nestrokovnjake. Pokrivajo lahko različna strokovna področja, vendar niso edini in najbolj pomembni. Pomembni so posamezniki, ki so pripravljeni sodelovati in timsko delati, posamezniki, ki v tem modelu svetovanja ne iščejo osebnih materialnih ali koristoljubno naravnanih ciljev. Pomembna je komunikativnost in sposobnost prisluhniti drugemu človeku. Tudi izobrazba ni na prvem mestu, ampak predvsem družbena dozorelost. Prav za strokovne sodelavce je priporočljivo izbrati ljudi, ki sami spadajo v kategorijo starejših

¹ Prim. Pontifical Council for the Pastoral Care of Migrants and Itinerant People, *People on the move*, No. 100, april 2006.

odraslih, saj bodo najboljše znali svetovati in prisluhniti ter se vključevati v model svetovanja. Ne gre namreč za prevzemanje dela strokovnim institucijam, ampak prvi korak, stik s sočlovekom.

KOMU?

Ciljna skupina: Romi

Model svetovanja naj vključuje celotno populacijo oziroma skupnost. Usmerjen naj bo kategorialno upoštevajoč značilnosti Romske kulture.

Prva delitev naj bo na moške in ženske. V vsakem modelu svetovanja posameznim skupinam je treba upoštevati razlike med moškimi in ženskami, ki se v Romski kulturi še posebej vidne glede na družbeno vlogo (antropološki vidik moških in žensk v posameznih kulturah).

Druga kategorialna delitev naj bo po starostnih skupinah (še vedno z upoštevanjem delitve na moški in ženski spol). Pripraviti je potrebno pristop do otrok (tistih, ki začnejo hoditi v osnovno šolo, s kvalitetnim pristopom pa tudi nekaj mlajše, vendar je zadeva bolj rizična zaradi povezanosti otrok v družinsko (famiarno) življenje – velika navezanost in nezaupanje do neromov). Pri otrocih je treba ločevati nižjo in višjo starostno stopnjo. To populacijo sicer angažira osnovna šola v okviru rednega učno-vzgojnega procesa, so pa slabo vključeni v prostočasne aktivnosti. Gre za potrebo po pridobivanju izkušenj v oblikovanju medsebojnih odnosov, vrednostnih kategorij in seveda tudi razvoja motoričnih funkcij mladostnikov. Vsebina dela z mladimi je prvenstveno v razvijanju posameznikovih osebnih psiho – motoričnih funkcij, obenem pa potrebo po zasledovanju socialnih ciljev, predvsem vključevanje v siceršnje oblike družbenega življenja.

Tretja kategorialna delitev so mlajši mladostniki (do 20. leta).

Četrta kategorialna delitev so odrasli, kjer je ponovno treba ločiti svetovanje na kategorijo moških in žensk. Pri tej skupini bo v začetku zelo težko pristopiti do družine kot celote (starši-otroci), vendar je ves čas potrebno imeti na razpolago tudi ta del svetovanja.

Zadnja skupina so najstarejši v Romski kulturi. Ti se nekako izolirajo od ostalega sveta, njihov model življenja je tako izdelan, da ga je skoraj nemogoče spreminjati, potrebno se je približati na drug način brez spreminjanja vrednostne lestvice življenja in navad.

Ciljna skupina: Odrasli s posebnimi potrebami

Model svetovanja odraslim s posebnimi potrebami naj poleg teh, ki imajo posebne potrebe vključuje še dve skupini ljudi. Prva so tisti, ki so v neposrednem stiku z odraslimi s posebnimi potrebami (domači, sosedje). Druga skupina pa so tisti, ki sicer tega stika neposredno nimajo, vendar vedo za odrasle s posebnimi potrebami in so del družbe, ki te odrasle stigmatizira in jih odriva na rob družbe. Prav bi bilo, da se na nevsiljiv in integriran način vključi konkretno okolico, ki ima v svoji sredi odraslega s posebnimi potrebami.

Kdo so odrasli s posebnimi potrebami? Prva skupina so tisti, ki so zaostali v duševnem razvoju. Zaradi tega se niso vključevali v družbo, niti jih družba ni sprejemala. Druga skupina so tisti, ki so telesno-fizično omejeni že od svoje mladosti in prav tako umaknjeni iz družbenega življenja. Tretja skupina ljudi so tisti, ki so to postali v odrasli dobi, naj bo to na duševnem ali telesnem področju. Spadajo med odrasle (ne med starostnike), vendar se jim je v nekem življenjskem trenutku podrla običajna sposobnost komunikacije v družbi (nesreča, bolezen).

Ciljna skupina: Starejši odrasli

Starejši odrasli so vsi, ki so dosegli stopnjo upokojitve ali so tik pred njo. To veliko skupino ljudi razdelimo na več skupin: aktivni, oslabei ... Vsaka skupina ima lahko svoj model in svoj način življenja, vse pa se med seboj prepleta v medsebojni pomoči in sodelovanju.

KAKO?

Ciljna skupina: Romi

Model svetovanja pri Romih bo v začetku delovanja najbolj uspešen v njihovem lastnem okolju. Izkušnje kažejo, da se za model svetovanja izhod iz naselja ne obrestuje v daljšem časovnem obdobju. Gotovo je, da bo po določenem času kot rezultat dela tudi možnost izvedbe modelov izven romskih naselij. Ti modeli ne smejo biti institucionalni, saj izkušnje institucionalnega svetovanja največkrat ne prinašajo rezultatov in se mu Romi upirajo. Na začetku je lahko model svetovanja predvsem v fazi pridobivanja zaupanja obiskovanje družin, hiš, družabnih srečanj. To pridobivanje zaupanja temelji popolnoma na med osebnih človeških odnosih in niti ni pomembno, da vključuje veliko strokovnega znanja.

Svetovalci pri tem delu ne smejo biti obremenjeni z razumskim - empiričnim razmišljanjem. Razmišljanje v modelu svetovanja naj bo preprosto, razumljivo in lahko dojemljivo, na podlagi konkretnih izkušenj, lastnega zgloda in primerov dobre prakse. S tem se začne vključevanje v družbo in inkulturacija Romov. Uspehe bodo videli drugi rodovi in naslednje generacije, ne mi, kajti potrebne bodo generacije.

Po vzpostavitvi zaupanja je potrebno pristopiti do otrok z različnimi delavnicami in načinom dela, vendar prilagojeno sposobnostim, načinu dela in predvsem zanimanju, ki ga otroci pokažejo (ni vse, kar je za nas zanimivo, zanimivo za Romske otroke). Po otrocih pride model svetovanja v stik s starši (naslednji korak) in jim pomagati pri njihovem vzgojnem delu.

V model svetovanja je potrebno zajeti posebej dekleta in žene, vendar z veliko previdnostjo in občutljivostjo. Programi zanje naj bodo nevsiljivi in naj vključujejo tudi moški del populacije, saj v nekem trenutku lahko moški z avtoriteto, ki jo ima v družini, prepove nadaljnje sodelovanje pri modelu svetovanja.

Preko žena in deklet bo omogočen »vstop« zaupanja vrednim ženskam v okolje družinske intimne, ki je silno pomembno pri modelu svetovanja. Najtežje bo pridobiti moške, ki so zakoreninjeni v kulturi, ki jo živijo in nedovzetni za spremembe. Vendar po vzpostavitvi medsebojnega zaupanja, ki bo temeljilo na pozitivnih izkušnjah in lepem zgledu, bodo tudi sami spoznavali in odkrivali vrednost modela.

Ciljna skupina: Odrasli s posebnimi potrebami

Odrasli s posebnimi potrebami (kot že ime pove) potrebujejo drugačen pristop pri modelu svetovanja. Možnost same izvedbe svetovanja je pomoč pri vključevanju v družbo in okolico. Pri tem vključevanju jim pomagajo strokovni sodelavci in njihovi spremljevalci. Zato je ta model narejen v smislu delavnic, osebnih obiskov in svetovanja. Enak poudarek je na izobraževanju okolice, za katero je treba narediti delavnice, predavanja in jim pokazati primere dobre prakse. Kasneje je primerno širšo okolico vključiti v skupno delo in sodelovanje med odraslimi s posebnimi potrebami in ostalimi.

Ciljna skupina: Starejši odrasli

Starejši odrasli so glede na raznolikost svetovanja povabljeni k prostovoljno delo z ostalimi starejšimi odraslimi. Način modela svetovanja je lahko poleg delavnic in medosebnih stikov tudi osebno spremljanje starejših odraslih na vseh področjih njihovega telesnega, duševnega in duhovnega razvoja. Pomembna je obveščenost in dobra organiziranost modela in vseh podmodelov svetovanja. Ravno osebna obveščenost posameznika (ne samo splošno medijska obveščenost) je pomembna za ta del svetovanja, zato je v tem delu potrebno pristopati individualno ter z obveščanjem vabiti vsakega posameznika.

KJE?

Ciljna skupina: Romi

Pri Romih je kraj srečevanja zelo pomemben. Že samo življenje Romov je omejeno na romska naselja, kjer se dogajajo vse romske družbene aktivnosti. Izven romskih naselij (razen ob posebnih priložnostih) ni veliko dejavnosti (posamezne sicer izstopajo, vendar ne dosegajo tistega dela Romske populacije, ki bi potrebovala model svetovanja). Zato je izbira kraja zelo pomembna. Model svetovanja je potrebno izvajati na »nevtralnem« področju v delu romskega naselja, ki ne bo favoriziral nobene skupine ali posamezne romske družine (ni primerno, da bi se dejavnost vršila v kakšni že narejeni romski hiši, saj bi s tem odbili tiste Rome, ki ne želijo sodelovati s to družino).

Ker je romskih naselij veliko (od manjših do večjih) bi bilo potrebno na začetku v model svetovanja vključiti primerno prevozno sredstvo, ki bi omogočalo prihajanje v vsako naselje in iz naselja v naselje (v smislu potujoče ordinacije). Gotovo najprimernejša stvar pa bi bila izgraditev pastoralnega centra v romskem naselju. S tem bi romsko naselje dobilo tudi družbeno in kulturno razsežnost, saj ne bi bilo več sestavljeno samo iz hiš, ampak tudi iz krajev, kjer se odvija širše družbeno življenje. Tak pastoralni center bi lahko postajal tudi središče kulturnega in družbenega življenja Romov.

Dokler take stvari niso omogočene, pa je potrebno za kraj modela svetovanja izbirati tudi posamične obiske po družinah in hišah in jim tam nuditi različne oblike svetovanja na njim primeren način.

Ciljna skupina: Odrasli s posebnimi potrebami

Model svetovanja se začne v samem bivališču (hiša, stanovanje, dom) odraslega in njegovih najožjih družinskih članov, sodelavcev. Nadaljuje se lahko tudi v javnih ustanovah, včasih le-te celo omogočajo širšo družbeno vključenost. Mogoče je še bolj pomembno izbirati kraje, kjer deluje civilna družba, ki ni povezana z državnimi institucijami in je del okolja, kjer posamezen odrasel s posebnimi potrebami živi: gasilni domovi, župnišča z učilnicami, šole.

Ciljna skupina: Starejši odrasli

Kraji svetovanja pri starejših osebah so lahko najbolj raznoliki, vendar je pomembno, da so tako ali drugačne dostopni. Starejše osebe največkrat niso obremenjene z izbiro kraja, kamor bodo. Kjerkoli se bo kaj dogajalo, bodo z lahkoto pristopili. Pozoren je treba biti na dostopnost krajev, saj so starejši odrasli lahko omejeni v gibalnih sposobnostih. Omogočiti je potrebno prevoze do krajev svetovanja ali jih osebno obiskati na njihovem domu in jim tam nuditi model svetovanja.

KDAJ?

Ciljna skupina: Romi

Pri izbiri časa je treba začititi ritem življenja posameznega naselja oziroma družbe, s katero se srečamo in v katero vstopamo z modelom svetovanja. V časih, ko so pomembnejši načini preživetja z različnim sezonskim delom, je možnost uveljavljanja modela svetovanja manjša. Takšni časi so gotovo jesen in pomlad, ko se celotne družine odpravijo nabirat gozdne sadeže (gobe, kostanj, borovnice) ali zbirati odpadni material za prodajo, in si s tem zaslužijo za osnovne življenjske potrebščine. Za ta čas je potrebno ugotoviti, kdo se v tem času ni zmožen vključiti v način dela in ostaja doma. Ti ljudje in trenutki so velika priložnost za stik in vključitev v model svetovanja.

Največkrat so to starejši Romi, bolni, mamice z dojenčki. Zaradi časovne omejenosti je treba dodobra izkoristiti čas ki preostane: zima in poletje – predvsem zima.

Drugo pomembno časovno dejstvo je čas dneva. Gotovo so najbolj neprimerne zgodnje jutranje ure in zgodnje dopoldanske ure. Poizkusiti in ugotoviti bi bilo potrebno glede opoldanskega časa, ko se pripravlja kosilo, koliko je takrat mogoče stopati v stik s posamezniki in družinami. Zanimive so tudi pozne večerne ure saj se določene stvari lahko brez težav zavlečejo v noč.

Poseben dejavnik so tudi romska praznovanja, kjer se lahko veliko stori.

Ciljna skupina: Odrasli s posebnimi potrebami

Časovno je delo z odraslimi s posebnimi potrebami zelo občutljivo. Pravzaprav se je potrebno (vsaj na začetku) prilagajati vsakemu posamezniku in njegovemu ritmu življenja. Upoštevati je treba zmožnost časovnega dojetja (koliko časa lahko za posameznika traja model svetovanja: urno, dnevno, tedensko in mesečno).

Ciljna skupina: Starejši odrasli

Čas pri starejših odraslih ni tako pomemben. Lahko se zvrsti skozi ves dan, ves teden, ves mesec in vse leto. Upoštevati je treba posameznikove navade (jutranje druženje ob kavi, redni popoldanski sprehodi), vendar se te do neke mere lahko prilagodijo modelu svetovanja. Glede na široko področje modela svetovanja je z večjo razvejanostjo skupin možna tudi večja časovna pokritost in zmožnost vključevanja starejših oseb v model. Niso primerne pozne večerne in jutranje ure, saj pri starejših odraslih samo človeško telo potrebuje več časa za začetek in zaključek dneva. Pri posameznih načinih svetovanja je treba tudi časovno upoštevati zmožnost dojetja glede na starostno skupino (hitra utrujenost, popuščanje koncentracije).

KOLIKO?

Ciljna skupina: Romi

Odgovorov na to vprašanje je veliko, ves čas po malem na dolgo časovno obdobje in z veliko potrpežljivosti. Model svetovanja odraslim se namreč dogaja za naslednjo generacijo pri otrocih in pri naslednji generaciji na podlagi učenja s posnemanjem prinaša rezultate in sadove dela. To pomeni, da na videz neuspešno delo z odraslimi prinaša uspešno delo pri otrocih, čeprav z njimi ni v nekem modelu neposrednega stika. Isti model svetovanja pa bo zelo primeren za naslednjo generacijo, ki ga bodo (delno že spremenjenega) sprejeli za svojega. Vsako dela in omejenost modela prinaša veliko škodo, saj ostaja nedokončan in ne zaključen. Zato naj se modeli nadaljujejo in obnavljajo sami vendar s stalnim nadzorom in spremljanjem, sicer lahko hitro zaidejo iz osnovne smeri.

Ciljna skupina: Odrasli s posebnimi potrebami

Želja pri vsakem modelu svetovanja je njegovo dolgoročno trajanje, vendar je lahko pomoč pri odraslih s posebnimi potrebami tudi zaključena v nekem trenutku, ko okolica sprejme od takšnega odraslega v svojo sredo, oziroma se odrasli vključi v družbo. S tem je model svetovanja zaključen za neko okolje in se v tem okolju tudi primeri, ki se pojavijo na novo družbeno sprejemljivi in vključeni v družbo.

Ciljna skupina: Starejši odrasli

Model je lahko zaključen z vzpostavitvijo nekega sistema, ki bo sam sebe vzdrževal. Pri starejših odraslih je to dosegljivo ravno zaradi vedno novega pritoka starejših in neusahljivega vira prostovoljcev.